De Herauw

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (*Staatsblad* No. 124.)

Dit blad wordt geregeld des *Vrijdags* aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseeren aan de **REDACTIE.** Abonnementen en Advertentiën aan de **ADMINISTRATIE; Bureau: Warmoesstraat 90, te Amsterdam.**
Inzendingen, die later dan *Donderdag* 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 13 Juli 1902. No. 1280.

Abonnementsprijs: *franco* aan huis, per drie maanden *f* **1.20**, voor het Buitenland per jaar *f* **6** bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers aan het Bureel **10 Cent**
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureel te Amsterdam.
Advertentiën: van 1 tot 6 regels *f* **1.30**, voor elken regel meer **50 Cent.**
Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verslagen van Vereen. **12 Ct. p. regel**

„En bijna èn geheellijk."

> En Paulus zeide: Ik wenschte wel van God, dat, èn bijna èn geheellijk, niet alleen gij, maar ook allen die mij heden hooren, zoodanig wierden gelijk als ik ben, uitgenomen deze banden.
> Hand. 26 : 29.

Onder Christenen is één der eerste dingen, die men, bij het maken van nieuwe kennissen, onderzoekt, wel dit: of ook de persoon dien men voor het eerst ontmoet, of van wien men voor het eerst hoort, een kind des Heeren, één van zijn volk, een belijder van den Christus is.

De man van de beurs zal van een nieuwen kennis die hij maakt, vóór alle ding informeeren, of de man geld heeft, of er zaken met hem te doen zijn, en of hij soliede is. Wie in de wereld van het schoone leeft, zal aanstonds speuren naar iemands letterkundigen zin of zijn kunstsmaak. De politicus voelt hem aan den politieken pols. Zoo herkent ge aan de eerste informatie, die iemand omtrent nieuwe kennissen pleegt te nemen, tegelijk het spiegelbeeld van zijn eigen zielsbestaan. En in dien zin nu mag gezegd, dat een beslist Christen vóór alle dingen wil weten, of een nieuwe kennis dien hij maakt, óók zelf Christen is, en tevens dat wie zoo vraagt juist daardoor toont, dat ook hemzelf zijn band aan Jezus boven alles gaat.

Lange jaren, en nu nog in enkele kringen, vatte men dat Christen-zijn in nieuwe kennissen dusgenaamd „bevindelijk" op. Men voelde iemand aan den geestelijken tand. Er was een keur met ijkteekenen. Die subjectieve keur werd op den nieuwen persoon toegepast. En alleen wie naar het oordeel van den keurmeester of de keurmeesteresse in zulk een kring bij dit geestelijk onderzoek niet bezweek, werd voor een gekende des Heeren gerekend.

Dat het hiertoe kwam, was natuurlijk.

Zoodra de kerk verslapt in haar tucht, moet ter zelf behoud wel die subjectieve keur opkomen, en juist die geestelijke tucht der kerk had op zoo bedenkelijke wijze geleden. Het „kleine kuddeke" was kracht in de groote massa gaan zoeken. Zelfs in groote koopsteden als Amsterdam moest ieder tot de Gereformeerde kerk behooren, en werd wie er niet toe hoorde, niet voor vol aangezien. Gevolg hiervan was, dat allerlei ongeestelijke personen, die weinig meer dan het geestelijk kleed droegen, tot macht en invloed in de kerk van Christus kwamen. En nauwelijks had dit één, twee geslachten geduurd, of de belijdenis beleed men niet meer en de wereld kreeg meer dan Christus in diens kerk te zeggen.

Dat heeft zich toen gewroken.

De in echten zin geestelijk-gestemden trokken zich uit het holle kerkgepraat in het gekeuvel der gezelschappen terug; en zoo *moest* de vraag wel opkomen, welke de geestelijke kenteekenen waren, waaraan men een echt kind van God onderscheiden kon. Ook al voerde dit later tot betweterij en keurmeesterij, oorspronkelijk was dit onderling keuren van elkaar even natuurlijk als noodzakelijk. Wat men voorwerpelijk door de slapheid der kerk verloor, poogde men onderwerpelijk door eigen keur en onderzoek terug te winnen.

Toch kon dit geen stand houden. Bij keur naar subjectieven maatstaf poogt altoos de één door nog strenger keur den medekeurmeester te overtreffen. En zoo liep het er op uit, dat zelfs van jonge menschen gevergd werd, dat ze even rijk in bevinding zouden zijn als de oud- en welbedaagden; meer nog, dat ze juist dezelfde bevindingen zouden hebben als in dien kring golden; en, dan bovendien nog, dat ze die gelijke of gelijksoortige bevindingen in ongeveer dezelfde woorden en in dezelfde tale Kanaans, als in dien kring gangbaar waren, zouden uiten. Gevolg waarvan was, dat de rookende vlaswiek werd uitgedoofd, en dat wie in het nabootsen sterk en in het napraten het verst was, de beste kans kreeg op erkenning van bekeerd te zijn.

Zoo was eerst de tucht der kerk verslapt; eindigde de daarna opgekomen onderwerpelijke keur met zichzelf waardeloos te maken; en werd ten slotte die keurlooze tijd van het midden der vorige eeuw voorbereid, waarin men aan het zijn van „kind van God" gansch geen eigen beteekenis meer toekende, en zonder geestdrift, nadruk of zin voor waarheid, roemde in God als aller menschen Vader en in ieder die zekere vormen in acht nam, als een waar Christen.

Dat zijn we thans, Gode zij dank, te boven. De afval is gekomen en heeft een scheiding teweeg gebracht tusschen wat de slapheid der kerk saamhield en de geestelijke keur vruchteloos poogde uiteen te doen gaan.

Juist echter, omdat deze onderscheiding en scheiding, die de afval te weeg bracht, kerkelijk slechts ten deele doorging, en nog bij menige kerk bleef en zich Christen bleef noemen, wie van zijn openlijken afval van den Christus als „God geopenbaard in het vleesch", geen geheim maakte, is toen de noodzakelijkheid ontstaan, om van dit oneerlijk gebruik van den naam van „Christen" het eerlijke, het echte gebruik te schiften.

Men voelde onder de belijders des Heeren, dat er een wezenlijk onderscheid bestond tusschen wie metterdaad voor Jezus gekozen had, en tusschen die groote zich nog altoos Christen noemende massa. Men zag in, dat de volkskerk onmachtig was om tusschen deze beide elementen schifting tot stand te brengen. Van de persoonlijke keur wie al dan niet bekeerd was, kende men te goed de ellende, om er nogmaals in te vervallen. En zoo drong alles naar een nieuw middel ter onderscheiding, en dit middel vond men toen in een mild opgevat ond rzoek, of iemand een „ernstig," of iemand een „lief mensch" was, en ook of men „gaf" voor Christelijke werkzaamheden.

Ook een soort geestelijke keur dus, maar van veel oppervlakkiger natuur. Geen ondervragen meer, geen aanleggen van den geestelijke maatstaf, geen indringen in iemands zielsgeheimen, maar een gefluisterd onderzoek naar de wijze waarop iemand zich uitliet en de sympathieën die hij verried.

Was het bij de bevindelijke keur vanzelf een streven geworden, om een ieder die niet *ten volle* voldeed te verketteren en uit te sluiten, bij deze nieuwe scheiding stond omgekeerd de neiging op den voorgrond, om er *zoo velen mogelijk* tot zijn kring te rekenen. Stootte de oude keur af, deze nieuwe keur zocht aan te trekken. Het is wel eens zóó uitgedrukt, dat men iemand bakeren ging eer hij geboren was. En de uitkomst was dan ook, dat elke kring, om zich maar uit te breiden, er op uit was, de keur al lager te laten zinken.

Als er nu maar even *iets* in iemand te ontdekken viel, dat sympathie voor de zake des Koninkrijks deed *vermoeden*, was men al spoedig met zijn gunstig oordeel en met zijn slappe sympathieën gereed.

De meer positieve Christelijke kring was zoo benauwend klein geworden, dat men er als vanzelf toe neigde, om met de vingers voor de oogen te recruteeren, in de stille verwachting, dat wat pas begon uit te schieten, allengs een halm zou worden, en tenslotte in dien halm de volle aire zou doen uitkomen.

Dit verschil in keur tusschen toen en nu kan men, in Paulus' trant, ook zóó uitdrukken, dat men vroeger niemand ijkte, zóó dat de volle nadruk werd gelegd op 't *geheellijk een Christen*, terwijl men nu heil zoekt in het *bijna*.

Men durft nog wel niet zeggen, dat iemand wezenlijk een kind van God is, maar zooveel weet men dan toch, dat hij nu en dan wel eens luisteren wilde; dat hij meer dan eens zich met zekere sympathie uitliet; dat hij volstrekt niet tot de loszinnige, eer tot de ernstige personen hoort; dat hij lief en zacht van inborst is; dat hij, voor zoover zijn middelen strekken, wel geven wil, en soms zelfs aan Christelijke werkzaamheden meedoet. En op dien geheel uitwendigen grond acht men dan te mogen zeggen, dat hij er misschien nog niet is, maar toch meegerekend mag worden. En mag nu zoo iemand geacht worden, een man van zekeren invloed te zijn, dan schuift men hem al spoedig zelfs naar voren, ja, stelt hem aan anderen ten voorbeeld.

Zoo wint het „bijna een Christen" hand over hand veld, en raakt Paulus eisch: „geheellijk een Christen" steeds meer op den achtergrond.

Iets wat het sterkst daarin uitkomt, dat deze „lieve", deze „ernstige", deze aankomende „bijna-Christenen" zich onvoorwaardelijk hierdoor kenmerken, dat ze niets te doen willen hebben met de „zeer besliste lieden" en van hun afkeer van de „fijnen" geen geheim maken.

Dat deze toestand gezond is, zal wel niemand beweren. Was het de vloek van de vroegere geestelijke keuring, dat men, consequent doorgaande, al enghartiger, steeds benepener werd en er al meer uitsloot, — de vloek van deze nieuwe keur is omgekeerd, dat men, consequent doorgaande, zich met al minder tevreden stelt, steeds meer op den schijn afgaat, en ten slotte *alle* grens laat verflauwen.

De uitkomst toont dan ook, dat deze kringen van het „*bijna*" almeer naar de moderne kringen overschuiven, en zich steeds verder verwijderen van de kringen, waarin nog steeds het *geheellijk* als eisch geldt.

Voor het gevaar dat hierin schuilt, sluite men ook onder ons het oog niet.

De rijke jongeling, die niet verre was van het koninkrijk Gods, zou tegenwoordig opgeld doen, al zegt de Schrift ons, dat Jezus hem terugwees. Agrippa zou onder ons voor een „lief, ernstig mensch" doorgaan, ook al is hij nooit verder dan tot het *bijna* gekomen.

Op die wijze gaat de „ernst" bij anderen, en de ernst der belijdenis voor ons eigen hart te loor.

Natuurlijk zal men de rookende vlaswiek niet uitblusschen; het eerste ontkiemen van de zaadkorrel vertoont nog geen opgeschoten stengel. En alle aanvang van heiliger sympathie moet teederlijk met liefde besproeid worden.

Het wie niet tegen mij is, is voor mij, vindt hier zijn volle toepassing.

Maar dit heft nooit den eisch op, dat men God zal liefhebben met *geheel* zijn hart, met *geheel* zijn ziel, met *geheel* zijn verstand, en met *alle* kracht.

Waar wezenlijk een zaad Gods aanwezig is, daar werkt dit door. Een zuurdeesem doorzuurt vanzelf alle maten van het meel. En wie waarlijk door den Heiligen Geest is aangegrepen, blijft niet staan bij zwakke sympathie en kleine gift, maar voelt geestdrift in zich opwaken, om voor de zaak zijns Heeren uit te komen, om Hem te belijden met heel zijn verstand, en om de liefde ook voor de broederen te laten doorwerken.

En daarom blijve onder ons de geest der uitsluiting geweerd, en blijve werken de geest der innemendheid, die wie nog van verre staat, poogt te lokken en te trekken. Zoeken wat verloren was, is der Christenen heilige roeping.

Maar wie dit zóó opvat, dat men iemand nauwelijks geestelijk aan durft spreken; dat men hem feitelijk niet trekt, maar staan laat waar hij staat, en met zijn ledige oppervlakkigheid vrede neemt, die zie wel toe, dat hij niet onwillkeurig en onbedoeld eindige met zelf zijn Heere te verloochenen, en den man van het *bijna* onder Christelijken schijn buiten zijn Heiland laat wegsterven.

Machtiger ontferming dan in Jezus was, *kan* in u niet werken, maar nooit is Jezus er voor teruggedeinsd om de scheidslijn tusschen het Koninkrijk zijns Vaders en het Koninkrijk der wereld met insnijdende scherpte te trekken.

Zoo deed hij ook in uw hart. Doe gij dan desgelijks.

Amsterdam, 11 Juli 1902.

Voor de Vrouwenkampen in Zuid-Afrika.

Verantwoord in ons nummer van 6 Juli: *f* 7407.37½; verder: van den heer W. J. Caspers, van de leerlingen der Chr. School te Heinenoord *f* 0.58½. Totaal *f* 7407.96.

Officieele Berichten

GENERALE SYNODE

van de Gereformeerde Kerken in Nederland, te Arnhem, op Dinsdag 12 Augustus 1902 en volgende dagen.

Adviseerende leden: de Hoogleeraren Dr. H. Bavinck, P. Biesterveld, Dr. W. Geesink, Dr. A. Kuyper, Dr. H. H. Kuyper, L. Lindeboom, M. Noordtzij en Dr. F. L. Rutgers.

AFGEVAARDIGDEN DER PROVINCIALE SYNODEN.

Provincie Gelderland. Primi: H. Hoekstra, V. D. M., Arnhem; J. W. A. Notten, V. D. M., Velp; C. J. de Bordes, Ouderling, Velp; H. Ormel, Ouderling, Barchem. Secundi: Dr. H. Bouwman, V. D. M., Hattem; J. C. van Schelven, V. D. M., Dieren; T. van den Brink, Ouderling, Renkum; G. van Zwaluwenberg, Ouderling, Oldebroek.

Provincie Utrecht. Primi: Dr. G. van Goor, V. D. M., Bunschoten; Dr. A. G. Honig, V. D. M., Zeist; H. Hiensch, Ouderling, Veenendaal; J. van der Bijl, Ouderling, Kockengen; Secundi: H. Fernhout, V. D. M., Utrecht; G. Elshove, V. D. M., Breukelen; A. Fukkink, Ouderling, Utrecht; K. E. Steenhuizen, Ouderling, Utrecht; K. E. Steenhuizen, Ouderling, Loenen.

Provincie Noord Holland. Primi: B. v. Schelven, V. D. M., Amsterdam; W. Breukelaar, V. D. M., Zaandam; J. Ingwersen, Ouderling, Watergraafsmeer; P. Vermeulen, Ouderling, Velzen. Secundi. H. W. van Loon, V. D. M., Amsterdam; C. Stadig Mz., V. D. M., Helder; P. Pauw, Ouderling, Buiksloot; K. Vink, Ouderling, Monnikendam.

Provincie Zuid-Holland. Primi: J. van Andel, V. D. M., Gorinchem; C. W. J. van Lummel, V. D. M., Delft; J. van Golverdinge, Ouderling, 's Gravenhage; M. Muiswinkel, Ouderling, Zwammerdam. Secundi: R. J. W. Rudolph, V. D. M., Leiden; W. Doorn, V. D. M. 's Gravenhage; A. W. Schippers, Ouderling, Vlaardingen; G. F. W. Herngreen, Ouderling, Dordrecht.

Provincie Zeeland. Primi: A. Littooy, V. D. M., Middelburg; L. Bouma, V. D. M., Middelburg; M. de Jonge, Ouderling Goes; D. Mulder, Ouderling, Zierikzee. Secundi: Dr. I. H. Wagenaar, V. D. M., Middelburg; R. J. van der Veen, V. D. M., Goes; J. P. van Herp, Ouderling, Terneuzen; C. Verhagen, Ouderling, Middelburg.

Provincie Noord Brabant en Limburg. Primi: W. Bosch, V. D. M., Almkerk; J. M. Mulder, V. D. M., 's Hertogenbosch, G. Branderhorst, Ouderling, Genderen; W. N. de Leeuw, Ouderling, Almkerk. Secundi: J. van Haeringen Kz., V. D. M., Genderen; J. A. de Vries, V. D. M., Fijnaart. J. Maris, Ouderling, Fijnaart, H. Schreuders, Ouderling, Veen.

Provincie Friesland. Primi: T. Bos, V. D. M., Dokkum; A. de Geus, V. D. M., Lemmer; H. Kamstra, Ouderling, Franeker; A. Elsho it, Ouderling, Lollum. Secundi: Dr. A. Kuyper Jr., V. D. M., Makkum; J. D. van der Munnik, V. D. M., Leeuwarden; K. E. van der Veen, Ouderling, Drachten; M. J. Schotanus, Ouderling, Boxum.

Provincie Groningen. Primi: J. Westerhuis, V. D. M. Groningen; H. Scholten, V. D. M. Zuidhorn; P. Dijkhuis, Ouderling, Midwolda; M. Veltkuis, Ouderling Bedum. Secundi: G. Geerds, V. D. M., Appingedam; J. Duursema, V. D. M., Uithuizen; H. Kuik, Ouderling, Groningen; W. K. H. Magendans, Ouderling, Wagenborgen.

Provincie Drenthe. Primi: H. Dijkstra, V. D. M., Smilde; L. Kuiper, V. D. M. Hooge veen; J. de Braal, Ouderling, Vledder; H. Poppen, Ouderling, Schoonebeek. Secundi: M. Hummelen, V. D. M. Emmen; T. Noordewier, V. D. M. Meppel; H. Kuiper, Ouderling, Beilen (Hooghalen); H. Eleveld, Ouderling, Smilde.

Provincie Overijssel. Primi: G. Elzenga, V. D. M., Kampen; L. A. Smilde; V. D. M., Ommen; L. C. Cnoplus, Ouderling, Zwolle; D. J. van der Vegte, Ouderling, Langeslag. Secundi: L. M. A. Scheps, V. D. M., Deventer; Dr. J. Hania Pz., V. D. M. Steenwijk; Prof. Lindeboom, Ouderling, Kampen; G. J. Meilink, Ouderling, Hardenberg.

(*Wordt vervolgd.*)

De Kerkeraad der Geref. Kerk te Schouwerzijl c. a. (Gron.) heeft het groote voorrecht aan de zusterkerken te kunnen berichten dat het nieuwe kerkgebouw, waaraan zoo groote behoefte was, op 2 Juli ll. in gebruik is genomen

't Was een heerlijke dag, een heerlijk samenzijn in dat nieuwe, ruime, schoone kerkgebouw. De Heere gaf ons rijke juichensstof. Zijn Naam zij geloofd.

Hartelijk dank aan al de kerken, die ons door collecten en giften gesteund hebben.

Vele kerken hielpen tot hiertoe niet. Nog hopen wij op uwen steun.

Dringend verzoeken wij, om, wilt gij ons door een gift of collecte nog helpen en verblijden, ons vóór 1 September e. k. uwe gaven toe te zenden.

Wij zijn zeer dankbaar den Heere.

Maar oordeelt zelf of wij nu moeten zwijgen. Wij hebben nu een kerk, wij hebben nog geen pastorie. Wij hebben kleine finantiëele kracht. Zoo gaarne willen wij voortvaren om ook te kunnen hebben een eigen leeraar. Wij durven echter niet, zoolang de schuldenlast op onze kerk nog meer dan ⅓ van de bouwsom betreft. De Heere die 't tot hiertoe zoo wel maakte, neige uw hart om ons te helpen.

Wilt ons spoedig verblijden door uwe gaven.

Namens den Kerkeraad
P. DE HAAN, *scriba.*

Schouwerzijl, 8 Juli 1902.

Gemengd nieuws.

Zal Johannes Huss heilig verklaard worden? De »Heilige Raad' der Grieksch Orthodoxe Kerk heeft weldra het voorstel te behandelen om Johannes Huss tot een van de Heiligen te maken, die men in de Grieksche kerk moet eeren.

Een paar jaar geleden zond de Grieksche Kerk een deputatie naar Hongarije om de vraag te berde te brengen, of de tijd nog niet gekomen was om in massa tot hunne eerste liefde, de Grieksche kerk, terug te keeren? Nu weten wij, dat de Bohemers en de Moraviërs behooren tot den Slavischen stam, waartoe ook het Russische volk moet gerekend.

Het Christendom werd ook door Grieksche missionairs in genoemde landen gebracht. Om de Hongaren nu tot de Grieksche kerk te lokken wil men van Grieksch orthodoxe zijde Johannes Huss heilig verklaren. Deze kwam in kennis met de geschriften van den voorloper der reformatie Wickliff en predikte diens leer in de landstaal te Praag. Hij kwam er toe om den Paus voor den anti Christ te verklaren, terwijl hij in 1415 als ketter werd verbrand. Bohemers en Hongaren bleven Huss als hun nationaal ideaal eeren. Daarop wil men nu van Russische zijde speculeeren. Wellicht hooren wij straks in die landen van een »Los van Rome" beweging, die niet door Lutherschen, maar door Grieksche gedreven wordt. Maar even als bovengenoemde beweging zal ook deze hoofdzakelijk door staatkundige overleggingen gedreven worden. Rome komt in die streken wel in het gedrang.

Op de laatste Zondagen werd èn te Londen èn daarbuiten op onderscheidene kansels lucht gegeven aan het gevoel van verontwaardiging, dat bij velen gevonden wordt over het optreden van den Koning van Engeland ten oprichte van het houden van wedrennen. Het werd openlijk uitgesproken, dat het een grove fout van Eduard VII was, dat hij bijv. aan de Ascot-wedrennen een soort officieel stempel wilde geven. *The Christian* zegt er van: »Het houden van wedrennen is zoo onafscheidelijk verbonden met alles wat er verachtelijks en laags in ons nationaal leven gevonden wordt, en heeft zooteer in honderden gevallen den ondergang van het fortuin en het bederf van karakter, zoowel bij de hoogste als bij de laagste klassen van het volk, ten gevolge, dat dit alles, gevoegd bij het feit dat men dit jaar verhinderd heeft om het Evangelie bij den wedloop te verkondigen, de Christelijke conscientie diep heeft gewond, en een grond voor ernstige ergernis geworden is.

In de bladen hebben 150 predikanten van de ultra Ritualistische partij bekend gemaakt, dat zij bij den dienst die er gehouden moet worden bij de kroning niet gebruik zullen maken van de daarvoor voorgeschreven ritus (form), op grond dat de Koning onder eede belooft: »de Protestantsche Gereformeerde religie, gelijk zij ingesteld (establisted) is d or de wet, te zullen handhaven.« Zij beweren dat zij geen protestanten zijn! In aanmerking genomen de jongste berichten omtrent 's Konings ziekte, hadden zij dit manifest voorloopig kunnen achterwege laten. Dit neemt echter niet weg, dat hun optreden van zekere onbeschroomdheid getuigt. Zij konden toch geen predikanten der Episcopaalsche kerk worden, zonder de Westminstersche Confessie te onderteekenen, en deze belijdenis is beslist Gereformeerd.

Voor Kinderen.

VAN 'T LAND OP ZEE.

VI.

't Was nu voor onzen Heinrich zaak werk te zoeken, om zoo het noodige tot onderhoud te vinden.

Straat in straat uit liep hij, hier en daar bood hij zich aan, maar langen tijd vergeefs. Eindelijk zei iemand, die aan zijn spraak wel merkte dat hij geen Hamburger was:

„Je hadt beter gedaan in je plaats te blijven jongen. We hebben hier geen gebrek aan handen, of 't moeten sterke zijn. En je ziet er niet naar uit of je 't lang kunt volhouden."

Nu begon onze vriend te begrijpen, waarom het overal tegenliep. Wat zou hij doen? Gelukkig verloor hij zijn vertrouwen op den Heere God onder alles niet, hoe kommerlijk ook zijn leven was.

Ten slotte scheen het te zullen lukken. Hij kreeg een aanstelling als boodschaplooper in een winkel van gemaakte goederen. Doch reeds na twee dagen was het weder uit. Hij kon, heette het, niet gauw genoeg de klanten vinden. Nu daarvan was iets waar; als vreemdeling was hij natuurlijk niet zoo aanstonds thuis in de groote stad. De hoofdzaak echter was zijn groote zwakheid, die hem niet toeliet zeer zware pakken te dragen. Want wel was onze Heinrich hersteld, maar de gevolgen van het onheil hem overkomen, bleven nog heel lang merkbaar.

Hij schreef naar huis om goeden raad. Maar vader wist geen beteren, dan eenig geld te sturen en hem voor te stellen het nog eens te beproeven. Zoo gebeurde dan ook, en Heinrich vond na eenigen tijd een plaats in een fabriek. Natuurlijk was het werk hem vreemd, doch hij deed al zijn best en het zou dan ook wel gegaan zijn, als hij maar goed gezond was geweest. Nu echter gevoelde hij zich al spoedig niet wel en moest naar huis. Toen dit nog eens gebeurde, zei de baas:

„Vriendlief! 't spijt me wel, want je wil is goed, maar je bent te zwak voor dat werk. Je kunt hier niet blijven."

Zoo moest Heinrich dan weer wat anders aanvatten. Waar zou hij het vinden? Weer liep hij dagen lang zonder werk, tot hij ten laatste een schoenmaker ontdekte, die zich over hem wilde ontfermen.

Nu moest Heinrich dan 't pikdraad trekken en schoenen poetsen en laarzen rondbrengen, al naar 't viel. En hij deed het weer gewillig en trouw. Doch het duurde niet lang, of hij werd opnieuw ziek en zelfs zoo, dat de dokter er bij kwam. Die nu zei ronduit:

„Het schoenmaken deugt voor je niet. Je moet veel in de vrije lucht zijn, en in alle geval geen zwaar werk doen, dat het lichaam vermoeit, vooral niet veel loopen, althans niet in den eersten tijd.

Daar stond Heinrich nu. De tranen kwamen hem in de oogen. Wat bleef hem nu nog over?

Gelukkig was de baas een vriendelijk man, die zei:

„Ik raad je, beproef je geluk ergens anders. Er gaan er op 't oogenblik zoo veel naar Amerika. Misschien is het daar beter."

En de dokter sprak:

„Dat zou heel goed wezen, ook om de zeereis. Alleen moet je daar niet naar het noorden maar naar het zuiden. Want daar is de lucht geschikt voor je en kun je geheel herstellen."

Zooals we weten, was Heinrich al meer geraden, in de nieuwe wereld zijn geluk te beproeven. Hij geloofde nu, dat het 's Heeren weg was den gegeven raad te volgen. De baas deed zijn best. Schepen lagen er trouwens genoeg. Nu was de schoenmaker eenigszins bekend met den stuurman van een brik die in de haven lag, en binnenkort naar Venezuela in Zuid Amerika vertrekken zou. Hij vroeg zijn kennis of er op dat schip geen plaats zou zijn, en de stuurman sprak er over met den kapitein.